

Enric
Jardí
Cinquanta
i tants
consells
sobre
tipografia

Nova edició revisada i ampliada
d'un referent indispensable
sobre com utilitzar les lletres.

La primera versió d'aquesta obra va ser revisada per carlitos, Allan Daastrup, Josep Maria Pujol i José Manuel Urós.

I no hauria estat possible sense que Josep Maria Benet i Jornet, Rapa Carballo, Albert Creus, Teresa Domingo, Nacho Feijoo, Herminio Fernández, Maria Fradera, Nora Grosse, Ana Hevia, Iñigo Jerez, Martin Majoor, Mariona Maresma, Meri Mateu, Jan Middendorp, Esteve Miralles, Liliانا Palau, Carlos Pérez de Rozas, Carles Prats, Hanoch Piven, Agnès Rotger, Astrid Stavro, Joaquim Trias, Alfredo Triviño, Marcus Villaça i Eduard Voltas haguessin prestat material, aconsellat, orientat o inspirat, o almenys ho haguessin intentat en algun moment.

Edició a càrrec de Maria Serrano
Revisió d'estil: Miquel Arderiu

Dedicat a la Txiqui i a l'Enric, de nou.

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb l'autorització dels titulars de l'obra, tret de les excepcions establertes per la llei. Adreceu-vos a Cedro (Centre Espanyol de Drets Reprogràfics, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra.

L'Editorial no es pronuncia ni expressament ni implícitament respecte a l'exactitud de la informació continguda en aquest llibre, raó per la qual no pot assumir cap tipus de responsabilitat en cas d'error o omissió.

© Enric Jordi Soler, 2021
Autor representat per Silvia Bastos, S.L.
Agència literària.

© de la traducció:
Esther Monzó

© de l'edició catalana:
Editorial Gustavo Gili, SL, Barcelona, 2021

Les fotografies de les pàgines 17, 31, 57, 61, 68 i 90 són d'Oriol Rigat.

Printed in Slovenia
ISBN: 978-84-252-3340-1
Depósito legal: B. 14422-2021

Editorial GG, SL
Via Laietana, 47, 3r 2a, 08003 Barcelona, Espanya.
Tel. (+34) 933 228 161
www.editorialgg.com

 Generalitat de Catalunya
Departament
de Cultura

 Institut Català de les
Empreses
Culturals

- 9 **Introducció**
- 12 **No cal que t'apreguis com es diuen totes les parts de la lletra**
- 14 **Totes les tipografies es llegeixen bé**
- 15 **Classifica les tipografies com et sembli millor**
- 16 **Procura que el tipus de lletra que triïs no comunicui res que no vulguis comunicar**
- 17 **Tria només un parell de tipografies**
- 18 **No t'equivoquis de mitjà**
- 20 **No utilitzis sucedanis**
- 23 **No recreïs estils històrics**
- 24 **No hi ha una Janson "bona", no hi ha una Plantin "bona"**
- 25 **Evita les script**
- 26 **Rebutja els tipus amb caràcters capritxosos**
- 28 **No triïs lletres temàtiques**
- 30 **Escull el tipus de lletra pensant en quina mida la utilitzaràs**
- 32 **Utilitza tipus que estiguin dissenyats per al teu idioma**
- 36 **Retoca les paraules soltes**
- 38 **No componguis amb majúscules si no cal**
- 40 **Si és imperceptible, pots condensar i expandir les lletres**
- 43 **No intentis convertir la lletra en una imatge, la lletra ja és una imatge**

- 44 **Assegura't que el teu tipus arriba fins al final**
- 47 **No inclinis lletres a l'esquerra ni componguis en vertical lletres horitzontals**
- 48 **No posis juntes dues lletres que s'assemblin massa**
- 49 **No componguis junts pesos amb diferents graus de condensació**
- 50 **Iguala les mides de lletra quan posis junts dos tipus diferents**
- 52 **Pots deixar espai addicional entre les majúscules**
- 54 **No afegeixis espai addicional entre les minúscules**
- 56 **No facis massa categories**
- 58 **No toquis massa els valors per defecte**
- 59 **Si et deixen, compon a caixa esquerra**
- 62 **Convida a la lectura**
- 65 **Segur que et cal una retícula?**
- 68 **Oblida el cícer, les piques i els punts**
- 70 **Fes marges regulars**
- 72 **No facis línies massa llargues ni massa curtes**
- 73 **No t'escarrassis amb el número de pàgina**
- 74 **Marca els paràgrafs convenientment**
- 76 **No combinis columnes centrades amb d'altres no centrades**
- 77 **Iguala el nombre de línies de les columnes**
- 78 **No deixis paraules soltes**

- 80 **No construeixis sistemes d'organització del text que no siguin intuïtius**
- 82 **Quadra les línies de text**
- 84 **Tanca l'interlineat i la interlletra amb els cossos grans**
- 86 **Si compons amb majúscules, tanca la interlínia**
- 87 **Augmenta la interlínia quan construeixis paràgrafs en negatiu**
- 88 **Oblida't del *kerning***
- 90 **Tria amb cura els caràcters**
- 94 **Tingues cura dels números**
- 96 **Evita segons quines lligadures**
- 98 **No utilitzis falses negretes, falses cursives ni falses versaletes**
- 100 **Les negretes són per destacar paraules**
- 101 **Evita les negretes de les romanes**
- 102 **El paper i la pantalla fan efectes diferents**
- 104 **Escull bons tipus per a pantalla i aplica'ls el valor de cos adequat**
- 106 **Quan hagi de justificar columnes de text, examina bé la partició i l'espaiat**

Quart consell:

Procura que el tipus de lletra que triïs no comuniqui res que no vulguis comunicar

Tots els estils de lletra expressen alguna cosa, per poc que sigui. Mira d'escollir una lletra que no transmeti res diferent d'allò que explica el text.

Tria acuradament l'estil de la lletra que hagi d'utilitzar perquè, tot i que no ho vulguis, sempre comunicarà alguna cosa més del que diu el text. Fins i tot si fas una composició amb text fals, ja estàs emetent un missatge a través de la tipografia que hi assignis. No hi ha un tipus de lletra que puguem dir que és neutre: un tipus neutre transmet neutralitat, la qual cosa ja és un missatge en si mateix.

Malgrat que aquesta és una de les regles més simples i evidents, pot resultar paralitzant. Davant el menú de tipus, tothom dubta, des del principiant fins al dissenyador més experimentat, coneixedor de la història de la tipografia i dels seus estils.

Com ho resollem? Potser el més senzill és escollir tipografies que, com a mínim, no comuniquin res que no t'hagis proposat comunicar.

Hauríem d'utilitzar aquest tipus de lletra?

Sisè consell:

No t'equivoquis de mitjà

Gairebé totes les tipografies s'han dissenyat pensant en un mitjà determinat. Tingues en compte sempre com es reproduirà la que has triat.

Tots els alfabetes han estat dissenyats per ser reproduïts amb una tècnica concreta. Algunes fonts modernes són prou versàtils per resistir qualsevol mitjà, però el dibuix de cada alfabet es va pensar per al mitjà de reproducció més habitual a la seva època. Gairebé tots els clàssics de la tipografia, de la Garamond a la Bodoni, passant per la Caslon o la Baskerville, van ser, en un principi, tipus mòbils de metall que s'imprimien per pressió de dalt a baix sobre paper, amb uns resultats molt diferents als que avui s'obtenen amb la impressió òfset, que és bàsicament un procés químic. Les tipografies del tipus *Scotch Roman*, com la Monotype Ionic, lletres romanes amb serif més gruixut i amb menys contrast que les seves predecessores, també es van pensar per a la impressió per pressió, però amb cilindre. La Frankfurter Highlight té detalls tan fins que només pot funcionar bé en transferibles o similars. La Reactor no podria existir sense el llenguatge PostScript. I la Verdana fou concebuda principalment perquè encaixés bé en els píxels de pantalla, però també fa goig al paper (pàg. 104 →).

Perquè el teu disseny es vegi bé, tingues en compte com es reproduirà. Valora si la teva lletra s'ha de llegir sobre paper de diari, pantalla d'ordinador, vinil o paper setinat. Pensa si s'imprimirà en òfset, es pintarà a mà o es reproduirà amb serigrafia.

Adobe Garamond

Garam

Bodoni 72

Bodon

Adobe Caslon

Caslon

Bitstream Baskerville

Basker

Monotype Ionic

Ionic

Frankfurter Highlight

FRAN

Reactor

REACT

Verdana

Verda

Novè consell:

No hi ha una Janson “bona”; no hi ha una Plantin “bona”

Totes les tipografies clàssiques actuals són versions d’algun model clàssic. No hi ha cap versió que sigui la bona.

Les tipografies que fem servir avui que porten el nom de Plantin estan basades en les lletres tallades per Robert Granjon, Christophe Plantin era impressor. El tipus Janson Text no ve de les lletres fetes per Anton Janson, sinó dels tipus que va fer Miklós Tótfalusi Kis. La tipografia que es coneix com a Granjon no és exactament d’aquest tallador de punxó, sinó que, en part, són els tipus de Claude Garamond, mentre que diverses tipografies modernes que s’atribueïen a Garamond es va descobrir que, en realitat, eren de Jean Jannon. Avui hi ha tipografies dibuixades a partir de les impressions de lletres de Garamond, però això no garanteix que siguin millors que cap de les anteriors, ja que la tècnica de disseny de tipus, composició i impressió ha canviat tant que aquesta autenticitat té poc valor.

No et preocupis per si la teva lletra és l’autèntica. L’important és que funcioni.

Garamond 3

A cette époque

Garamond Simoncini

A cette époque

Stempel Garamond

A cette époque

Sabon

A cette époque

ITC Garamond

A cette époque

URW Garamond

A cette époque

Adobe Garamond

A cette époque

EB Garamond

A cette époque

Tretzè consell:

Escull el tipus de lletra pensant en quina mida la utilitzaràs

Un dels errors més comuns és fer servir una tipografia en una mida diferent a l'escala per a la qual ha estat dissenyada.

No totes les lletres han estat pensades per ser reproduïdes a la mateixa mida ni per a un mateix ús. Malgrat que hi ha tipografies que han canviat de context amb cert èxit al llarg de la història, una lletra dissenyada per a cossos petits difícilment funcionarà en cossos grans, i viceversa.

Si deixem de banda les fonts de fantasia (← pàg. 29), que evidentment només ens serviran per compondre titulars o logotips, com podem saber si una lletra ha estat concebuda per ser utilitzada en una mida gran o petita? De vegades ho esbrinarem si llegim el que ens n'expliquen les foneries o els autors. Però, per estar-ne una mica més segurs, com a orientació et pot ser útil saber que, comparades amb les lletres per a cossos grans, les lletres per a cossos petits tenen una estructura una mica més ampla i una diferència d'altura menor entre les majúscules i les minúscules. A més, comparades amb les lletres de títols, de vegades tenen també formes més abruptes, i les seves parts fines —serifs i traços prims— són més gruixudes.

Una altra manera de saber si una tipografia és adequada per als textos de lectura correguda, la qual cosa implica que s'utilitzarà en cossos petits (pàg. 62 →), és comprovar si l'espai buit interior dels caràcters és aproximadament equivalent a l'espai buit entre aquests, tal com mostra l'esquema.

La composició perfecta de text per a lectura és aquella en què l'espai interior i exterior de cada caràcter és igual, és a dir, l'espai del forat de la o ha de ser igual a l'espai que hi ha entre aquesta lletra i la següent. Aquest model va quedar fixat amb les primeres tipografies romanes del Renaixement.

Quinzè consell:

Retoca les paraules soltes

Quan fas peces de text aïllat, estàs retolant, no editant amb tipografia.

Quan dissenyes una paraula o una frase curta que no forma part d'un text més gran, estàs retolant o creant un *lettering*, tant si ho fas amb cal·ligrafia, com si dibuixes tu les lletres o fas servir una font tipogràfica. Si fas això últim, potser descobriràs que algunes lletres no combinen entre elles com esperaves. Les tipografies es dissenyen perquè totes les combinacions de lletres funcionin bé, especialment alguns parells que apareixen més freqüentment en la majoria de llengües. Però de vegades et semblarà que aquesta *r* no encaixa amb la *t* que la segueix o que el punt de la *i* ara sembla molt alt.

Independentment de si la font amb què treballes és gratuïta o si l'has comprada, pots fer el que et convingui: alterar l'espai entre caràcters, canviar la mida individual d'un caràcter, o fins i tot modificar-ne el dibuix original.

Generalment, en aquests treballs utilitzem una interlletra negativa (pàg. 84 →), de vegades, els espaiats entre lletres, que no han estat dissenyats per a aquest tipus d'ús, no es veuen iguals. Per compensar-ho, podem retocar específicament les distàncies entre parells de caràcters alterant-ne el *kerning* (pàg. 88 →) manualment.

Tampoc no hem de tenir cap mirament a l'hora de modificar la forma de les lletres que no ens agradin. Podem fer-ho convertint la font en vectors, malgrat que, aleshores, ja no podrem canviar el text.

Troba aquest llibre a la teva llibreria
habitual o a editorialgg.com

Enric
Jardí
Cinquanta
i tants
consells
sobre
tipografia

Nova edició revisada i ampliada
d'un referent indispensable
sobre com utilitzar les lletres.

GG

<https://editorialgg.com/cinquanta-i-tants-consells-sobre-tipografia-libro.html>

GG